

DAI, Postfach 33 00 14, D 14191 Berlin

Sofia University "St. Kliment Ohridski"
Department of Archeology
15 Tzar Osvoboditel Bld.
1504 SOFIA
BULGARIA

DER DIREKTOR
Prof. Dr. Dr. h.c. Svend Hansen
Im Dol 2-6
D 14195 Berlin

Tel.: +49 (0) 30 187711-311
Fax: +49 (0) 30 187711-313
sekretariat.eurasien@dainst.de
www.dainst.org

Berlin, 27.07.2020

Expert Review

by **Prof. Dr. Svend Hansen**

on the dissertation on the subject:

"The ceramic vessels from the "Big mound" in Ruse"

for awarding the educational and scientific degree "doctor", in the professional field 2.2

History and Archaeology – Old History (Prehistory – Neolithic and Eneolithic)

to **Rumyana Dimitrova Yordanova,**

a regular doctoral student at the Department of Archaeology of the Faculty of History of

Sofia University "St. Kliment Ohridski", with scientific advisor Assoc. Prof. Dr. Petya

Georgieva.

The basis of the dissertation centers on the 639 complete and restored ceramic shapes from the Ruse tell settlement, recorded as finds in the inventory books of RHM-Ruse and NAIM-BAS. The other 53 complete forms are taken from publications and field inventory books, as they are missing from museum storage. Of the latter, only the units present with a graphic or photo image were selected, because the descriptions often do not give an accurate idea of their real appearance. Of all the collected objects, 468 are vessels, 154 - lids, 12 - stands and 5 - strainers.

In chapter 2, "research history and working methods", Yordanova distinguishes between two stages. The earliest investigations by Karel Skorpil were undertaken to understand the character of the mound, and later in 1920-21 by Kostov to get material for the collections. The second phase started in 1948 with excavations under Georgiev, this time more methodologically in 5x5 squares. It was followed by excavations under the direction of Kanchev in the 1980s, who was then replaced by V. Popov in the 1990s. All of these excavations opened huge areas. Now, the settlement mound no longer exists.

The next chapter, concerning "Stratigraphy, complexes and documentation problems", resumes the stratigraphy by Georgiev and Angelova with 12 settlement horizons and the later excavations with seven more horizons. The description of their characteristics is as clear as the excavators have reported them. I must mention that this description can only give a very rough idea of the succession of unburnt and burnt settlement horizons.

The "research on ceramics" is the subject of chapter 1.4. In general, the pottery has been studied by previous archaeological teams, but there is no consistent and detailed typological system and no detailed documentation. The result of chapter 3 and 4 is short and clear: "From all the above, it is also clear that there is no reason to consider the distinct horizons as really distinct cultural layers" (p. 37). This is somehow depressing, after so much work, energy, and the destruction of an archaeological monument.

In chapter II (Classification, typology and relative chronology), Miss Yordanova refers to a larger selection of important studies that are useful for the methodology of classification and typology. This is very helpful and shows that there is more than one way to make a typology and classification.

A special paragraph ("1.2. Studies on prehistoric ceramics from Bulgaria") is devoted to the contributions of Bulgarian archaeologists to pottery classification. I am always sceptical of dividing the "international" and the "national" research if one does not wish to show the particular achievements or failures of one in contrast to the other. But, here, the many contributions to the classification of Chalcolithic pottery are in the foreground.

The cultures that are attested in the Ruse tell settlement are Boian, Polyanitsa and Kodzhardermen-Gumelnița-Karanovo VI. In a *tour d'horizont*, the reader gets an introduction into the main diverse classification of this time period in Bulgaria and Romania. Since there are so

many inconsistencies in these typologies, the decision of the author is a pragmatic one: "The present dissertation is not intended to deepen the discussion on the chronology of the three cultures, but to find the place of the materials from the Ruse in the already established periodization schemes. As reliable stratigraphic observations are lacking, there is no basis for detailed subphase distinction. Therefore, only references to the main phases of the three cultures will be used here." Furthermore, it is not only pragmatism, but scientific honesty not to create a hybrid of these typologies.

The classification of the vessels from the Ruse tell settlement (CHAPTER III) is only a part of the whole sample, but can be regarded in a way as representative. Some vessel types are definitely underrepresented, like the storage vessel with low neck T.I.1 (p.121). It is probably just a result of the excavation and the publication strategies that one gets the impression that storage vessels are rarely preserved and are not commonly found in sites. In Pietrele, a contemporaneous Copper Age mound on the Lower Danube, seven large vessels could be restored and more than 20 other, poorly preserved vessels are registered.

The main advantage of the complete vessels is that they are normally from closed complexes.

The classification starts with the definition of the basic terms (rim, shoulder, bottom, etc.) and the detailed description of the variety of these separated elements of the vessel. The temper, the colour and the surface treatment are described.

Paragraph 3 is the classification of the shapes following the basic principles for classification introduced by P. Georgieva for the ceramics of the Krivodol-Salcutsa Culture. The basic principle is convincing: the form is simple, divided into two or three parts. Most of the material can be ordered by these principles, the lids and special forms can be added. The types are defined in these categories by using the proportions of the vessels. For each type, the occurrence in other sites is listed. By doing this, the dissertation becomes a guide through the Copper Age pottery of Bulgaria and Romania.

Chapter IV is very important, as it deals with the closed finds of vessels. Those are from burnt houses, from dug-in structures and from graves. Concentrating on the closed finds is without doubt the most methodologically correct way to deal with the finds from the old excavations. The inconsistencies of the excavation documentation are likewise discussed (p.

181ff.). The description of all structures claimed to be houses are described. Only a few contained complete or restorable vessels. It is obvious that the very uneven number of vessels is the result of excavation or restoration attempts.

In paragraph 2, the author discussed other closed complexes from the literature. One important find spot is Vinitsa, published by Raduncheva which is - in my opinion - one of the best examples for publishing closed complexes. The printing quality is modest but the photographs show quite well the shape and the decoration. The interpretations of the number and quality of the pottery ensembles, cited by Yordanova, are definitely inadequate. There are many more possibilities to interpret the assemblages of pottery in the houses.

The closed complexes from houses, etc., attributed to the Boian-Spantov phase, early KGK VI and developed KGK VI is very useful; it shows the basis for the current chronological stages and the pottery typology as well. It is evident that the first phase of KGK VI is absolutely underrepresented and not very well defined. The Tangîru sequence is based on very few published sherds and vessels. This is a problem that cannot be solved with the material from the Ruse tell. Yordanova mentions correctly that, even the well-documented excavations (e.g. Pietrele), not all vessels have been published yet. So, it is nearly impossible to get a real picture about the numbers of vessels in one house, the variety of types and the storage capacities. Yordanova writes: "Nevertheless, it provides the minimum database for comparisons and analysis". I think even this is too optimistic.

Paragraph 3.2. discusses aspects of economy, but it seems also that there is some chronological relevance. The graphs in figures 105-106 would show a good picture for the succession of the chronological phases, if the graphs had been arranged in a better order.

Yordanova's description of the development through the times of certain vessel forms by changing their proportions is very convincing. The differences in form can be expressed in a matrix of measurements which could then be combined with the depth of excavation in the tell or other spatial correlates.

In her conclusions, Yordanova highlights that, for the first time, a succession of settlement structures were able to be documented: from the end of the Middle Chalcolithic building 2 and structure 20), the first phase of KGK VI (structures 19, 16 and 14); the end of first/beginning of the second phase of KGK VI (structures 10, 9 and 7); and the second phase

of KGK VI (structures 15, 11, 6, 4, 2, 1 and houses 16 and 15) until the third phase of KGK VI (houses 14, 12, 11, 10, 9, 8, 5, 2).

The significance of Yordanova's study is the working out of a transparent and convincing typology and the concentration on the closed finds of pottery for formulating a chronology on a solid base. The insufficient field documentation of the excavation, the inconsistencies of pottery preservation and documentation, the missing of radiocarbon data are clear limitations of this study which are beyond her responsibility. Miss Yordanova has chosen a methodologically well-balanced way to show the internal sequence of the pottery in Ruse, but using the conventional chronological scheme. The total revision of the chronological division cannot be done with the material of Ruse, but Miss Yordanova succeeds in showing the great potential of proportional analysis for the description of the pottery development, just to mention one example. This is clearly something which leads beyond the given stage of research.

The presented thesis carries out a major and significant contribution to the Copper Age in Southeast Europe.

To conclude, taking into account all the above-mentioned facts, my stated position is for a positive decision to award Romyana Dimitrova Yordanova the educational and scientific degree "doctor" in "2.2. History and Archaeology (Prehistory)".

Prof. Dr. Dr. h.c. Svend Hansen

DAI, Postfach 33 00 14, D 14191 Berlin

Sofia University "St. Kliment Ohridski"
Department of Archeology
15 Tzar Osvoboditel Bld.
1504 SOFIA
BULGARIA

DER DIREKTOR
Prof. Dr. Dr. h.c. Svend Hansen
Im Dol 2-6
D 14195 Berlin

Tel.: +49 (0) 30 187711-311
Fax: +49 (0) 30 187711-313
sekretariat.eurasien@dainst.de
www.dainst.org

Berlin, 27.07.2020

Рецензия

от **Prof. Dr. Svend Hansen**

на дисертация на тема:

"Керамичните съдове от голямата селищна могила при Русе"

за присъждане на образователна и научна степен „доктор“, по направление 2.2 История
и Археология – Стара История (Праистория – Неолит и Енеолит)

на **Румяна Димитрова Йорданова**,

редовен докторант към катедра Археология на Исторически факултет на Софийски
университет „Св. Климент Охридски“, с научен ръководител доц. д-р Петя Георгиева.

Основата на дисертацията е съсредоточена върху 639 цели и реставрирани керамични
форми от Русенската селищна могила, заведени като находки в инвентарните книги на
РИМ-Русе и НАИМ-БАН. Другите 53 цели форми са взети от публикации и полеви
инвентарни книги, тъй като липсват от музейните фондове. От последните са избрани
само единиците, присъстващи с графично или фотографско изображение, тъй като
описанията често не дават точна представа за действителния им вид. От всички
събрани предмети 468 са съдове, 154 – капаци, 12 – поставки и 5 – цедки.

В част 2, „История на изследванията и методи на работа“, Йорданова разграничава два
етапа. Най-ранните проучвания са предприети от Карел Шкорпил, за да се установи

характерът на могилата, а по-късно през 1920-21 г. от Костов, за да осигури материали за музейните сбирки. Втората фаза започва през 1948 г. с разкопки под ръководството на Георгиев, този път по-методически, с квадратна мрежа 5x5 м. Следват разкопките през 80-те години под ръководството на Кънчев, който после е заменен от В. Попов през 90-те години. Всички тези разкопки отварят огромни площи. Сега селищната могила вече не съществува.

Следващата част, отнасяща се до „Стратиграфия, комплекси и проблеми с документацията“, продължава стратиграфията на Георгиев и Ангелова с 12 селищни хоризонта, а по-късните разкопки с още седем хоризонта. Описанието на техните характеристики е ясно толкова, колкото позволяват докладите на проучвателите. Трябва да спомена, че това описание може да даде само много груба представа за последователността на негорелите и горели селищни хоризонти.

„Изследванията върху керамиката“ са предмет на част I.4. Изобщо казано, керамиката е изследвана от предишни археологически екипи, но няма последователна и подробна типологическа система и няма подробна документация. Резултатът от части 3 и 4 е кратък и ясен: „От всичко гореказано е ясно, че няма причина отделните хоризонти да се разглеждат като реално различни културни пластове“ (стр. 37). Това е малко потискащо, след толкова много работа, усилия и унищожаването на археологическия паметник.

В глава II (Класификация, типология и относителна хронология) госпожица Йорданова се позовава на по-голям подбор от важни изследвания, които са полезни за методологията на класификацията и типологията. Това много помага и показва, че има повече от един начин да се прави типология и класификация.

Специален параграф („1.2. Проучвания върху праисторическата керамика от България“) е посветен на приноса на българските археолози в класификацията на керамиката. Винаги съм скептичен към разделянето на „международното“ и „националното“ изследване, ако човек не желае да покаже частичните постижения или неуспехи на едното в сравнение с другото. Но тук многото приноси към класификацията на халколитната керамика са на преден план.

Културите, които се регистрирани в Русенската селищна могила, са Боян, Поляница и Коджадермен-Гумелница-Караново VI. В кратък, но изчерпателен преглед читателят се въвежда в основната разнообразна класификация на този период в България и Румъния. Тъй като в тези типологии има толкова много несъответствия, решението на автора е прагматично: „Настоящата дисертация няма за цел да задълбочи дискусиата за хронологията на трите култури, а да намери мястото на материалите от Русе във вече създадените схеми за периодизация. Тъй като липсват надеждни стратиграфски наблюдения, няма основа за подробно разграничаване на подфази. Следователно тук ще се използват само позовавания на основните фази на трите култури." Освен това, не само прагматизмът, но и научната честност налагат да не се създава хибрид от тези типологии.

Класификацията на съдовете от Русенската селищна могила (ГЛАВА III) е само част от цялата извадка, но може да се разглежда в известен смисъл като представителна. Някои видове съдове определено са слабо представени, като хранилището с ниско гърло T.I.1 (стр.121). Вероятно само в резултат на стратегиите на разкопаване и публикуване се създава впечатление, че хранилищата рядко се запазват и обикновено не се срещат в археологически обекти. В Пиетреле, синхронна могила от халколитната епоха по Долен Дунав, можаха да бъдат възстановени седем големи съда и са регистрирани повече от 20 други, слабо запазени съда. Основното предимство на целите съдове е, че е нормално те да са от затворени комплекси.

Класификацията започва с определянето на основните термини (устие, прелом, дъно и др.) и подробно описание на разнообразието от тези отделни елементи на съда. Описани са примесите, цветът и обработката на повърхността.

Част 3 съдържа класификацията на формите, следвайки основните принципи за класификация, въведени от П. Георгиева за керамиката на култура Криводол-Сълкуца. Основният принцип е убедителен: формата е проста, разделена на две или три части. По-голямата част от материала може да бъде наредена по тези принципи, може да се добавят капаци и специални форми. Видовете се причисляват към тези категории, като се използват пропорциите на съдовете. За всеки тип е посочена появата на такива

съдове в други обекти. Правейки това, дисертацията се превръща в пътеводител по халколитната керамика от България и Румъния.

Глава IV е много важна, тъй като се занимава със затворените находки на съдове. Те са от горели сгради, от вкопани структури и от гробове. Концентрирането върху затворените находки е без съмнение най-методологично правилният начин за работа с находките от старите разкопки. Несъответствията в документацията на разкопките също се обсъждат (стр. 181 и сл.). Включено е описание на всички структури, за които се твърди, че са къщи. Само няколко съдържат цели или възстановими съдове. Очевидно е, че неравномерният брой съдове е резултат от разкопките или опитите за реставрация.

В част 2 авторът обсъжда други затворени комплекси от литературата. Важно място заема Винаца, публикувана от Радунчева, която според мен е един от най-добрите примери за публикуване на затворени комплекси. Качеството на печат е скромно, но снимките показват съвсем добре формата и украсата. Тълкуванията на броя и качеството на керамичните ансамбли, цитирани от Йорданова, определено са неадекватни. Има много повече възможности за интерпретация на керамичните комплекси от сградите.

Затворените комплекси от сгради и др., приписани на фазата на Боян-Спантов, ранната КГК VI и развитата КГК VI, са много полезни; това показва основата на установените понастоящем хронологични етапи и на типологията на керамиката. Видно е, че първата фаза на КГК VI е абсолютно недопредставена и не е много добре дефинирана.

Последователността на Тангърю се основава на много малко публикувани керамични фрагменти и съдове. Това е проблем, който не може да бъде решен с материала от Русенската селищна могила. Йорданова правилно споменава, че дори при добре документираните разкопки (напр. Пиетреле) все още не са публикувани всички съдове. Така е почти невъзможно да се получи реална картина за броя на съдовете в една къща, разнообразието на типове и капацитетът на хранилищата. Йорданова пише: „Въпреки това предоставя минималната база данни за сравнения и анализи“. Мисля, че дори това е твърде оптимистично.

Параграф 3.2. обсъжда аспекти на стопанството, но изглежда също, че има и известно отношение към хронологията. Графиките във фигури 105-106 биха показали добра картина за последователността на хронологичните фази, ако графиките бяха подредени в по-добър ред. Описанието на Йорданова за развитието във времето на определени форми на съдове чрез промяната в техните пропорции е много убедително. Разликите във формата могат да бъдат изразени с матрица от измервания, които след това могат да бъдат съчетани с дълбочината на изкопаване в могилата или други пространствени корелати.

В заключенията си Йорданова изтъква, че за първи път е могло да бъдат документирани редица селищни структури: от края на средния халколит (сграда 2 и структура 20), първата фаза на КГК VI (структури 19, 16 и 14); края на първата / началото на втората фаза на КГК VI (структури 10, 9 и 7); и втората фаза на КГК VI (структури 15, 11, 6, 4, 2, 1 и жилища 16 и 15) до третата фаза на КГК VI (жилища 14, 12, 11, 10, 9, 8, 5, 2).

Значимостта на изследването на Йорданова е в изработването на прозрачна и убедителна типология и съсредоточаването върху затворените керамични находки за формулиране на хронология върху солидна основа. Недостатъчната полева документация на разкопките, несъответствията при запазването и документацията на керамиката, липсата на радиовъглеродни данни налагат ясни ограничения на това проучване, които са извън рамките на нейната отговорност. Госпожица Йорданова е избрала методически добре балансиран начин да покаже вътрешната последователност на керамиката от Русе, но използвайки конвенционалната хронологична схема. Пълното преразглеждане на хронологичното разделение не може да се направи с материала от Русе, но госпожица Йорданова успява да покаже големия потенциал на пропорционалния анализ за описанието на развитието на керамиката, за да споменем само един пример. Това очевидно е нещо, което води извън дадения етап на изследвания.

Представеният труд има голям и значителен принос към халколитната епоха в Югоизточна Европа.

В заключение, като се вземат предвид всички гореспоменати факти, моята тук изложена позиция е за положително решение за присъждане на Румяна Димитрова Йорданова на образователната и научна степен „доктор“ в „2.2. История и археология (Праистория)“.

Prof. Dr. Dr. h.c. Svend Hansen